HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

ומנין לעשות א)(אלה שאין עמה שבועה כאלה שיש עמה שבועה) ושבועה שאין עמה אלה כשבועה שיש עמה אלה תלמוד לומר 1ושמעה קול אלה ושמעה אלה ושמעה קול אמר רבי אבהו מנין לאלה שהיא שבועה שנאמר 2ויבא אתו באלה וגו' וכתיב 3וגם במלך נבוכדנצר מרד אשר השביעו באלהים תנא אארור בו נידוי בו קללה בו שבועה בו נידוי דכתיב 4אורו מרוז אמר מלאך ה' אורו ארור יושביה ג)ואמר עולא בארבע מאה שיפורי שמתיה ברק למרוז בו קללה דכתיב 5ואלה יעמדו על הקללה וכתיב 6ארור האיש אשר יעשה פסל וגו' בו שבועה ט)דכתיב 7וישבע יהושע בעת ההיא לאמר ארור האיש לפני ה' וגו' ודלמא תרתי עבד להו אשבעינהו ולייטינהו אלא מהכא 8ואיש ישראל נגש ביום ההוא ויואל שאול את העם לאמר ארור האיש אשר יאכל וגו' וכתיב 9ויהונתן לא שמע בהשביע אביו את העם ודלמא הכא נמי תרתי עבד להו אשבעינהו ולייטינהו מי כתיב וארור השתא דאתית להכי התם נמי לא כתיב וארור אמר רבי יוסי ברבי חנינא באמן בו שבועה בו קבלת דברים בו האמנת דברים בו שבועה דכתיב 10ואמרה האשה אמן אמן בו קבלת דברים דכתיב 11ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת לעשות אותם ואמר כל העם אמן בו האמנת דברים דכתיב 12ויאמר ירמיה [הנביא] (אל חנניהו) אמן כן יעשה ה' יקם ה' את דבריך אמר רבי אלעזר גלאו שבועה דהן שבועה בשלמא לאו שבועה דכתיב 13ולא יהיה עוד המים למבול וכתיב 14כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי אלא הן שבועה מנא לן סברא הוא מדלאו שבועה הן נמי שבועה אמר רבא הוהוא דאמר לאו לאו תרי זימני והוא דאמר הן הן תרי זימני דכתיב 15ולא ויכרת כל בשר עוד ממי המבול ולא יהיה עוד (א) המים למבול ומדלאו תרי זימני הן נמי תרי זימני: המקלל בכולן חייב דברי ר"מ וחכמים פוטרין: ותנו רבנן 16איש [איש] כי יקלל אלהיו ונשא חטאו מה ת"ל והלא כבר נאמר 17ונקב שם ה' מות יומת יכול לא יהא חייב אלא על שם המיוחד בלבד מנין לרבות את הכינויין תלמוד לומר איש איש כי יקלל אלהיו וגו' מכל מקום דברי רבי מאיר וחכמים אומרים יעל שם מיוחד במיתה ועל הכינויין באזהרה: והמקלל אביו ואמו וכו': כ)מאן חכמים רבי מנחם בר יוסי דתניא רבי מנחם בר יוסי אומר 17בנקבו שם יומת מה ת"ל שם לימד על יהמקלל אביו ואמו שאינו חייב עד שיקללם בשם: והמקלל עצמו וחבירו כו': אמר רבי ינאי ודברי הכל עצמו דכתיב 18רק השמר לך ושמור נפשך מאד (ב) ו)כדרבי אבין אמר רבי אילעא דאמר כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה וחבירו דכתיב 19לא תקלל חרש: יכך ה' (ג) אלהים וכן יככה אלהים זו היא אלה הכתובה בתורה: יתיב רב כהנא קמיה דרב יהודה ויתיב וקאמר הא מתניתין כדתנן א"ל כנה יתיב ההוא מרבנן קמיה דרב כהנא ויתיב וקאמר 20גם אל יתצך לנצח יחתך ויסחך מאהל ושרשך מארץ חיים סלה א"ל כנה תרתי למה לי מהו דתימא ה"מ מתניתין אבל בקראי אימא לא מכנינן קמ"ל: אל יכך ויברכך וייטיב לך רבי מאיר מחייב וחכמים פוטרין: והא לית ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן איפוך כי אתא רבי יצחק תנא כדתנן אמר רב יוסף השתא דאנן תנן הכי וכי אתא רבי יצחק תני הכי ש"מ דוקא תנן אלא קשיא כי לית ליה בממונא אבל באיסורא אית ליה הרי סוטה דאיסורא הוא ח)ואמר ר' תנחום בר חנינאי 21הנקי כתיב טעמא דכתיב הנקי הא לאו הכי מכלל לאו אתה שומע הן לא אמרינן

אלא

ה"ג מנין לעשות שבועה שאין עמה אלה כשבועה שיש עמה אלה כך שנויה בת"כ ט). ובמסכת סוטה מפרשה בפרק היה מביא את מנחתה (דף יח.) היכי דמי שבועה שיש עמה אלה שבועה שלא נטמאת ואם נטמאת יבאו בך: **ושמעה אלה ושמעה קול.** מדהוה ליה למכתב ושמעה אלה שמעת מינה דהיא שבועה י) (כל) שיש בה אלה וכתב קול אלה יתירא לדרשא אתא לחייבה בא' משתי הקולות: **ויבא אותו באלה.** נבוכדנצר את צדקיהו: **ארור בו נידוי בו שבועה בו קללה.** כל לשונות הללו הוא משמש וצריך לפרוש ממנו אם אמר חכם ארור בלשון נידוי ואם אמר אדם לחבירו לשם שבועה וקבלו עליו שבועה היא והמקלל את חבירו בלשון ארור הוא לה' קללה היא וחייב המקלל: **ודלמא תרתי עבד.** אבל ארור לאו לשון שבועה הוא: **אמן בו שבועה.** העונה אמן אחר שבועה כמוציא שבועה מפיו: **בו קבלת דברים.** האומר לחבירו על מנת שתקיים לי תנאי כך וכך ואמר אמן קבל דבריו ס) וחייב לקיים תנאו: **בו אמנת דברים.** וראוי לענות אמן על דבר תפלה ותחנה שהוא לשון מאמן הדברים שיהא רצון שיהא אמת כן: **ואמרה האשה אמן אמן.** דאי לאו כמוציאה שבועה דמיא אמאי מבדקה אפילו מושבע מפי אחרים אין כאן שהרי לא אמרה כלום אחר שבועה ולא דמיא למשביעני עליכם שהם ע) כופרין אחר שבועה ועונין על דבריו אין אנו יודעין לך עדות: **לאו שבועה.** כדמסיים ואזיל שאמר או לאו לאו תרי זימני או הן הן תרי זימני הרי היא כשבועה מאחר נ) שהחזיק דבריו: **איש איש כי יקלל.** מת"ל מאחר שעתיד לכתוב ונקב שם ה' מות יומת ליכתוב איש איש כי יקוב שם ונשא חטאו וימות: **על שם המיוחד.** בן ארבע אותיות דיו"ד ה"י: **באזהרה.** אלהים לא תקלל (שמות כב): **בנקבו שם יומת כו'.** קרא יתירא הוא ותניהו ענין למקלל אביו [ואמו] שאינו חייב עד שיקללם בשם המיוחד: **ודברי הכל.** דלא תימא הואיל וקרא יתירא הוא לרבות תניהו ענין לרבות אף המקלל עצמו וחבירו אלא דוקא קאמר רבי מנחם לרבות מקלל אביו שהוא בסקילה כמברך את השם אבל בעצמו וחבירו דלאו בעלמא הוא לא תילף מהכא: **לא תקלל חרש.** ומרבינן מיניה בסנהדרין (דף סו.) כל שהוא בעמך: **ויתיב וקאמר מתניתין כדתנן.** רב כהנא היה שונה משנתנו כמות שהיא שנויה יככה וכן יככם: **אמר ליה.** רב יהודה כנה הפוך דבריך כנגד אחרים אמור יכהו וכן יכהם שלא תקללני: **ויתיב וקאמר גם אל יתצך לנצח.** את המקרא הזה היה דורש שנאמר בדואג בספר תהלים: **כנה.** ואמור יתצהו: **והא לית ליה לרבי מאיר כו'.** דתנן במסכת קדושין (דף סא.) ר"מ אומר כל תנאי שאינו כפול כתנאי דבני גד [ובני ראובן] אינו תנאי ואי לא כפליה לא אמרינן מכלל זה אתה שומע את זה: **והרי סוטה דאיסורא.** ופרכינן מינה לר"מ כו' דתנן מ) במסכת קדושין [סב.] מדכתיב [במדבר ה] אם לא שטית הנקי ופשיטא לן דלא הוצרכנו לברך את הסוטות ולא נאמר אלא לשמוע לאו מכלל הן קללה מכלל ברכה שאם שטית לא תנקי אלמא לא בעינן כפילה ומשני ר' תנחום הנקי כתיב בלא יו"ד כמו חנקי וקאי אקרא דבתריה דכתיב ואת כי שטית למשמע הכי חנקי ממים המאררים האלה ואת כי שטית אלמא אי לא הנקי מכלל הן אתה שומע לאו לא אמרינן:

שתויי

והוא דאמר לאו לאו. ולאו דשבועה ממש היא אלא יש להזהר וקלא יש עונש בדבר: **יכך** וכן יככם זו היא אלה שנאמרה בתורה. תימה דלעיל לא גמרינן אלא שבועה שאין עמה אלה שהיא כשבועה שיש עמה אלה אבל אלה שאין עמה שבועה כיש עמה שבועה מנ"ל: **ועל** הכנויין באזהרה. וא"ת למ"ד בפרק ד' מיתות (סנהדרין דף סו.) אלהים לא תקלל קדש איש כי יקלל למה לי וי"ל דאיצטריך לכרת והא דאמרינן על הכנויין באזהרה למעוטי מיתה אתא ולא למעוטי כרת: **בנקבו** שם יומת מה ת"ל. תימה הא איצטריך לכדדרשינן בפ' ד' מיתות (שם דף נו.) דאינו חייב עד שיברך שם בשם: **ושמור** נפשך מאד. תימה בקללה ד"ה חייב ובחובל עצמו איכא פלוגתא (ב"ק צא:) חבלה נמי תיפוק ליה מהאי קרא או מונשמרתם מאד לנפשותיכם ועוד תימה דבפ' ד' מיתות (סנהדרין דף סו.) דחיק לאשכוחי אזהרה למקלל אביו מנשיא וחרש ודיין ליגמר ממקלל עצמו וי"ל דאי לאו דאשכחנא אביו (ד) לא הוה גמרינן בעצמו מה שלא מצינו שאסור בחבירו י): **מקלל** חבירו דכתיב לא תקלל חרש. מחרש ואביו אתי אלא שלא חש כאן להאריך וליכא למיפרך שכן משונין כדפריך בפ' ד' מיתות (שם דף סו. ושם) על דיין וחרש ונשיא דאביו אינו משונה:

ה"ג

מסורת הש"ס

א) רש"א מ"ז, ב) מו"ק טז., ג) [עיין מ"ש הרא"ש [סי' כז] לשנות הגרסא], ד) סנהדרין נו., ה) [סנהדרין סו. ונסמן בעירובין סג.], ו) [עירובין נו. וש"נ], ז) נדרים יג:, ח) קדושין סב. ע"ש סוטה יז. ע"ש, ט) [ויקרא דבורא דחובה פרשה ה], י) רש"ל מ"ז, כ) [לעיל לא:], ל) בדפו"י שהחזיר, מ) [רש"ל מחק כו' דתנן], נ) [ועי' תוס' סנהדרין סו: ד"ה מאי וכו' קצת ביתר ביאור],

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולא יכרת כל בשר עוד ממי המבול ולא יהיה עוד מבול לשחת הארץ וכתיב ולא יהיה עוד המים: (ב) שם וכדרבי אבין: (ג) שם בפיסקא יככה ה' וכן יככם אלהים כצ"ל: (ד) תום' ד"ה ושמור וכו' וי"ל דאי לאו דאשכחנא אביו דגמרינן מיניה חבירו לא הוה גמרינן:

גליון הש"ס

גמ' דכתיב וישבע. וכן כי נשבעו ב"י לאמר ארור נותן אשה לבנימן (שופטים כא): רש"י ד"ה בו קבלת דברים וכו' וחייב לקיים תנאו. לא ידעתי הא ליכא חיוב לעשות התנאי אלא דאם לא יקיים התנאי בטל המעשה דמכר ומתנה מחילה וכדומה. ובזה למאי צריך לאמן שיהיה קבלה ומה צורך לקבלתו הא הנותן לא נתן רק ע"מ ואם לא יקיים התנאי ממילא בטל הנתינה וצ"ע:

מוסף רש"י

מרוז. גברא מישראל הוה ושמתיה משום דלא אתי. **שיפורא.** שופרות (מו"ק טז. מכת"י). **לאו לאו תרי זימני.** לא אוסיף וגו' ולא אוסיף, כפל הדבר לשבועה (בראשית ח כא. ונראה שגורס כגירסת הרא"ש סי' כז). **אלא על שם המיוחד.** דהא כתיב ה' והיינו שם מיוחד, דכתיב (שמות ג) זה שמי לעולם (סנהדרין נו.). **כי יקלל אלהיו.** דהיינו כנוי דלאו שם המיוחד, וסמיך ליה מיתה ונוקב שם ה' מות יומת, וקאי נמי אכי יקלל אלהיו (שם). **על שם מיוחד במיתה.** כדכתיב ונוקב שם ה' וגו' והאי ונשא חטאו לאו מיתה, אלא ונשא חטאו דכרת (שם). **ועל הכינויין באזהרה.** אלהים לא תקלל, אף על הכינויין נזהר ושם המיוחד נמי בהא אזהרה נפיק, דכל אלהים לשון שררה, כמו (שמות ז) נתתיך אלהים (שם). **הנקי כתיב.** בלא יו"ד, דמשתמע הנקי אם לא שכב ותדרוש הכי טומאה תחת אישך חנקי (סוטה יז. וכעי"ז קדושין סב.).

רבינו חננאל

א"ר אבהו מנין לאלה שהיא שבועה שנא' ויבא אותו באלה. ואומר וגם במלך נבוכדנצר מרד אשר השביעו באלהים. תניא ארור בו קללה דכתיב ואלה יעמדו על הקללה וגו' וכתיב ארור אשר יעשה פסל ומסכה. ארור בו נדוי שנאמר אורו מרוז אמר מלאך ה' וגו' איכא דאמרי מרוז גברא הוא. איכא דאמרי כוכבא הוה. דכתיב מן שמים נלחמו הכוכבים וגו' (מ"ק טז.). ואמר [עולא] בארבע מאה שיפורי שמתיה ברק למרוז. ארור בו שבועה שנא' וישבע יהושע בעת ההיא לאמר ארור האיש אשר וגו'. ולא אמרינן תרתי עבד בהו אשבעינהו ולייטינהו. מדלא כתיב וארור: א"ר יוסי בר' חנינא אמן בו שבועה דכתיב והשביע הכהן את האשה וגו' וכתיב ואמרה האשה אמן אמן. וקי"ל (לעיל כט.) העונה אמן אחר שבועה כמוציא שבועה מפיו דמי. אמן בו קבלת דברים שנאמר ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת לעשות אותם ואמר כל העם אמן. אמן בו האמנת דברים שנאמר ויאמר ירמיה הנביא אמן כן יעשה ה' יקם ה' את דבריך: א"ר אלעזר לאו לאו תרי זימני שבועה היא. וכן הן הן תרי זימני שבועה היא. ופשוטה היא: המקלל בכל הכנויים חייב דברי ר' מאיר. וחכמים פוטרין בכנויים ממיתה שנאמר ונקב שם ה' מות יומת אלא על שם המיוחד במיתה. ועל הכנויים באזהרה. וכן המקלל עצמו או חבירו [בכולן] עובר בלא תעשה. א"ר ינאי ודברי הכל.

עין משפט נר מצוה

צה א מיי' פי"ז מהל' ת"ת הלכה ב ופ' כו מהל' סנהדרין הלכה ג ופי"ב מהל' שבועות הלכה ב סמג לאוין רח טור יו"ד סימן שלד טוש"ע ח"מ סימן כז סעיף א [וכרב אלפס עוד במו"ק פרק ג דף רפו:]:

צו ב מיי' פ"ב מהלכות שבועות הלכה א סמג לאוין רמא טוש"ע יו"ד סימן רלו סעיף ב [וסימן רלז סעי' ב]:

צז ג ד ה מיי' שם הל' א ו סמג שם טוש"ע יו"ד סי' רלז סעיף ה:

צח ו מיי' פ"ב מהל' עבודת כוכבים הלכה ז:

ז [מיי' פ"ה מהל' ממרים הל' א ב טוש"ע יו"ד סימן רמא סעי' א]:

תורה אור השלם

1. וְנֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וְשָׁמְעָה קוֹל אָלָה וְהוּא עֵד אוֹ רָאָה אוֹ יָדָע אִם לוֹא יַגִּיד וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ: ויקרא ה א
2. וַיִּקַּח מִזֶּרַע הַמְּלוּכָה וַיִּכְרֹת אִתּוֹ בְּרִית וַיָּבֵא אֹתוֹ בְּאָלָה וְאֶת אֵילֵי הָאָרֶץ לָקָח: יחזקאל יז יג
3. וְגַם בַּמֶּלֶךְ נְבוּכַדְנֶאצַּר מָרָד אֲשֶׁר הִשְׁבִּיעוֹ בֵּאלֹהִים וַיֶּקֶשׁ אֶת עָרְפּוֹ וַיְאַמֵּץ אֶת לְבָבוֹ מִשּׁוּב אֶל יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: דברי הימים ב לו יג
4. אוֹרוּ מֵרוֹז אָמַר מַלְאַךְ יְיָ אֹרוּ אָרוֹר יֹשְׁבֶיהָ כִּי לֹא בָאוּ לְעֶזְרַת יְיָ לְעֶזְרַת יְיָ בַּגִּבּוֹרִים: שופטים ה כג
5. וְאֵלֶּה יַעַמְדוּ עַל הַקְּלָלָה בְּהַר עֵיבָל רְאוּבֵן גָּד וְאָשֵׁר וּזְבוּלֻן דָּן וְנַפְתָּלִי: דברים כז יג
6. אָרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמַסֵּכָה תּוֹעֲבַת יְיָ מַעֲשֵׂה יְדֵי חָרָשׁ וְשָׂם בַּסָּתֶר וְעָנוּ כָל הָעָם וְאָמְרוּ אָמֵן: דברים כז טו
7. וַיַּשְׁבַּע יְהוֹשֻׁעַ בָּעֵת הַהִיא לֵאמֹר אָרוּר הָאִישׁ לִפְנֵי יְיָ אֲשֶׁר יָקוּם וּבָנָה אֶת הָעִיר הַזֹּאת אֶת יְרִיחוֹ בִּבְכֹרוֹ יְיַסְּדֶנָּה וּבִצְעִירוֹ יַצִּיב דְּלָתֶיהָ: יהושע ו כו
8. וְאִישׁ יִשְׂרָאֵל נִגַּשׂ בַּיּוֹם הַהוּא וַיֹּאֶל שָׁאוּל אֶת הָעָם לֵאמֹר אָרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יֹאכַל לֶחֶם עַד הָעֶרֶב וְנִקַּמְתִּי מֵאֹיְבַי וְלֹא טָעַם כָּל הָעָם לָחֶם: שמואל א יד כד
9. וְיוֹנָתָן לֹא שָׁמַע בְּהַשְׁבִּיעַ אָבִיו אֶת הָעָם וַיִּשְׁלַח אֶת קְצֵה הַמַּטֶּה אֲשֶׁר בְּיָדוֹ וַיִּטְבֹּל אוֹתָהּ בְּיַעְרַת הַדְּבָשׁ וַיָּשֶׁב יָדוֹ אֶל פִּיו וַתָּאֹרְנָה עֵינָיו: שמואל א יד כז
10. וּבָאוּ הַמַּיִם הַמְאָרְרִים הָאֵלֶּה בְּמֵעַיִךְ לַצְבּוֹת בֶּטֶן וְלַנְפִּל יָרֵךְ וְאָמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן אָמֵן: במדבר ה כב
11. אָרוּר אֲשֶׁר לֹא יָקִים אֶת דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת לַעֲשׂוֹת אוֹתָם וְאָמַר כָּל הָעָם אָמֵן: דברים כז כו
12. וַיֹּאמֶר יִרְמְיָה הַנָּבִיא אָמֵן כֵּן יַעֲשֶׂה יְיָ יָקֵם יְיָ אֶת דְּבָרֶיךָ אֲשֶׁר נִבֵּאתָ לְהָשִׁיב כְּלֵי בֵית יְיָ וְכָל הַגּוֹלָה מִבָּבֶל אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה: ירמיהו כח ו
13. וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי אֲשֶׁר בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין כָּל נֶפֶשׁ חַיָּה בְּכָל בָּשָׂר וְלֹא יִהְיֶה עוֹד הַמַּיִם לְמַבּוּל לְשַׁחֵת כָּל בָּשָׂר: בראשית ט טו
14. כִּי מֵי נֹחַ זֹאת לִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעֲבֹר מֵי נֹחַ עוֹד עַל הָאָרֶץ כֵּן נִשְׁבַּעְתִּי מִקְּצֹף עָלַיִךְ וּמִגְּעָר בָּךְ: ישעיהו נד ט
15. וַהֲקִמֹתִי אֶת בְּרִיתִי אִתְּכֶם וְלֹא יִכָּרֵת כָּל בָּשָׂר עוֹד מִמֵּי הַמַּבּוּל וְלֹא יִהְיֶה עוֹד מַבּוּל לְשַׁחֵת הָאָרֶץ: בראשית ט יא
16. וְאֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי יְקַלֵּל אֱלֹהָיו וְנָשָׂא חֶטְאוֹ: ויקרא כד טו
17. וְנֹקֵב שֵׁם יְיָ מוֹת יוּמָת רָגוֹם יִרְגְּמוּ בוֹ כָּל הָעֵדָה כַּגֵּר כָּאֶזְרָח בְּנָקְבוֹ שֵׁם יוּמָת: ויקרא כד טז
18. רַק הִשָּׁמֶר לְךָ וּשְׁמֹר נַפְשְׁךָ מְאֹד פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ וּפֶן יָסוּרוּ מִלְּבָבְךָ כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ וְהוֹדַעְתָּם לְבָנֶיךָ וְלִבְנֵי בָנֶיךָ: דברים ד ט
19. לֹא תְקַלֵּל חֵרֵשׁ וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשֹׁל וְיָרֵאתָ מֵּאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְיָ: ויקרא יט יד
20. גַּם אֵל יִתָּצְךָ לָנֶצַח יַחְתְּךָ וְיִסָּחֲךָ מֵאֹהֶל וְשֵׁרֶשְׁךָ מֵאֶרֶץ חַיִּים סֶלָה: תהלים נב ז
21. וְהִשְׁבִּיעַ אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְאָמַר אֶל הָאִשָּׁה אִם לֹא שָׁכַב אִישׁ אֹתָךְ וְאִם לֹא שָׂטִית טֻמְאָה תַּחַת אִישֵׁךְ הִנָּקִי מִמֵּי הַמָּרִים הַמְאָרְרִים הָאֵלֶּה: במדבר ה יט